

Молодий Вчений

ISSN 2304-5809

СПЕЦВИПУСК

Київський університет
імені Бориса Грінченка

ПЕДАГОГІЧНИЙ
ІНСТИТУТ
КИЇВСЬКОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ
БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Київський університет
імені Бориса Грінченка

8.1

(60.1)
2018

ISSN (Print): 2304-5809
ISSN (Online): 2313-2167

Науковий журнал
«МОЛОДИЙ ВЧЕНИЙ»

№ 8.1 (60.1) серпень 2018 р.

Редакційна колегія журналу

Сільськогосподарські науки

Базалій В.В. – д-р с.-г. наук
Балашова Г.С. – д-р с.-г. наук
Клименко М.О. – д-р с.-г. наук
Коковіхін С.В. – д-р с.-г. наук
Лавриненко Ю.О. – д-р с.-г. наук
Писаренко П.В. – д-р с.-г. наук

Історичні науки

Змерзлий Б.В. – д-р іст. наук

Економічні науки

Іртищєва І.О. – д-р екон. наук
Шапошников К.С. – д-р екон. наук

Політичні науки

Науmkіна С.М. – д-р політ. наук
Яковлев Д.В. – д-р політ. наук

Педагогічні науки

Козяр М.М. – д-р пед. наук
Рідей Н.М. – д-р пед. наук
Федяєва В.А. – д-р пед. наук
Шерман М.І. – д-р пед. наук
Шипота Г.Є. – канд. пед. наук

Філологічні науки

Шепель Ю.О. – д-р філол. наук

Філософські науки

Лебедева Н.А. – д-р філос. в галузі культурології

Юридичні науки

Бернацька (Севостьянова) Н.І. – канд. юрид. наук
Стратонов В.М. – д-р юрид. наук

Технічні науки

Гриценко Д.С. – канд. техн. наук
Дідур В.А. – д-р техн. наук
Шайко-Шайковський О.Г. – д-р техн. наук

Біологічні науки

Ходосовцев О.Є. – д-р біол. наук

Медичні науки

Нетюхайло А.Г. – д-р мед. наук
Пекліна Г.П. – д-р мед. наук

Ветеринарні науки

Морозенко Д.В. – д-р вет. наук

Мистецтвознавство

Романенкова Ю.В. – д-р мистецт.

Психологічні науки

Шаванов С.В. – канд. псих. наук

Соціологічні науки

Шапошникова І.В. – д-р соці. наук

Міжнародна наукова рада

Arkadiusz Adamczyk – Professor, dr hab. in Humanities (Poland)
Giorgi Kvinikadze – PhD in Geography, Associate Professor (Georgia)
Janusz Wielki – Professor, dr hab. in Economics, Engineer (Poland)
Inessa Sytnik – Professor, dr hab. in Economics (Poland)
Вікторова Інна Анатоліївна – доктор медичних наук (Росія)
Глуценко Олеся Анатоліївна – доктор філологічних наук (Росія)
Дмитрієв Олександр Миколайович – кандидат історичних наук (Росія)
Марусенко Ірина Михайлівна – доктор медичних наук (Росія)
Швецова Вікторія Михайлівна – кандидат філологічних наук (Росія)
Яригіна Ірина Зотовна – доктор економічних наук (Росія)

Повний бібліографічний опис всіх статей журналу представлено у:
Національній бібліотеці України імені В.В. Вернадського,
Науковій електронній бібліотеці ELibrary.ru, Polish Scholarly Bibliography

Журнал включено до міжнародних каталогів наукових видань і наукометричних баз:
РИНЦ, ScholarGoogle, OAJI, CiteFactor, Research Bible, Index Copernicus.
Index Copernicus (IC™ Value): 4.11 (2013); 5.77 (2014); 43.69 (2015); 56.47 (2016)

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації – серія KB № 18987-7777P від 05.06.2012 р.,
видане Державною реєстраційною службою України.

ЗМІСТ

Абилбакиєва Г.Т., Козлитин Д.А. Информационные технологии в дошкольном образовании Украины и Казахстана.....1	Половіна О.А., Гаращенко Л.В. Формування еколого-природничої компетенції дітей дошкільного віку: здоров'язбережувальний підхід 47
Беленька Г.В., Гапченко В.А. Формування емоційно-ціннісного ставлення до природи у дітей п'ятого року життя засобом художнього слова.....7	Голота Н.М. Особливості сприйняття сучасними студентами категорій простору й часу.....53
Беленька Г.В., Кондратець І.В. Засоби формування у студентів свідомого ставлення до навчання.....12	Данієлян А.Я., Стаєнна О.О. Формування у майбутніх педагогів інтересу до навчання засобом квест-технологій.....59
Беленька Г.В., Рухницька П.В. Роль казок В.О. Сухомлинського в процесі виховання морально-етичних якостей дітей старшого дошкільного віку...18	Коваленко О.В. Діяльнісний підхід у підготовці організаторів дошкільної освіти до професійної діяльності 64
Вертугіна В.М. Динаміка змін системи цінностей у виборі педагогічної професії.....22	Козак А.В. Підготовка майбутніх педагогів дошкільної освіти до організації проектної діяльності 71
Волинець К.І. Формування ціннісних орієнтацій майбутнього дошкільного педагога в умовах сучасного вищого навчального закладу.....27	Літченко О.Д. Сучасні тенденції розвитку трудового виховання дітей дошкільного віку 76
Волинець Ю.О., Стаднік Н.В. Проблема відповідальності як складової професійної готовності майбутнього дошкільного педагога в позааудиторній діяльності.....33	Машовець М.А., Науменко М.С. Особливості емоційно-ціннісного спілкування в сучасній українській сім'ї.....80
Гаращенко Л.В., Данилова І.С. Оптимізація рухової активності дітей дошкільного віку під час проведення ранкової гімнастики.....38	Мельник Н.І. Цінності в контексті «компетентної системи дошкільної освіти» в європейському освітньому вимірі.....85
Гаращенко Л.В., Маркевич О.С. День здоров'я як один із компонентів активного рухового режиму ЗДО: удосконалення змісту та педагогічного супроводу.....42	Половіна О.А., Ліпчевська І. Актуальні проблеми перспективності змісту сучасної дошкільної освіти.....89
	Товкач І.Є. Психологічний портрет студента-першокурсника 94
	Удовенко Е.О. Філософсько-психологічні аспекти розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку.....99

УДК 159.937-057.87:114/115:316.3

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ СУЧАСНИМИ СТУДЕНТАМИ КАТЕГОРІЙ ПРОСТОРУ Й ЧАСУ

Голота Н.М.

Педагогічний інститут, Київський університет імені Бориса Грінченка

Сучасне суспільство характеризується швидким перебігом подій, динамічністю соціальних та виробничих процесів, інформаційною насиченістю, що призводять до зміни уявлення людини про простір та час. Рушійною силою, що займає важливе місце у розвитку суспільства є молодь, яка своєю енергією, прагненням до змін відіграє визначальну роль у розвитку суспільства. Таким чином, вивчення її світогляду, життєвих орієнтирів, факторів, які впливають на становлення молоді особистості є нагальною проблемою. Враховуючи виключне значення простору та часу для життя людини, у статті зроблена спроба встановити, як студенти сприймають різні аспекти категорій «простір» та «час» та яким чином повсякденна реальність впливає на студентську молодь і як молодь впливає на неї.

Ключові слова: простір, час, просторові категорії, часові категорії, студенти.

Постановка проблеми. Життя як окремої людини, так і суспільства загалом неможливо відокремити від просторово-часової компоненти, яка є онтологічною засадою існування будь-якого об'єкта. Сучасне суспільство характеризується швидким перебігом подій, динамічністю соціальних та виробничих процесів, інформаційною насиченістю, що призводять до зміни уявлень людини про простір та час. В контексті сприймання людиною просторових відношень, з одного боку відбувається звуження її персонального простору, особливо у великому місті, а з іншого – він наче розширюється: сучасні засоби комунікації дозволяють спілкуватися і працювати на відстані і «віддалений» або «дуже далекий» простір стає «ближчим». Щодо часу – людина, яка працює та (або) навчається, зазначає, що його не вистачає: двадцять чотири години на добу замало, щоб виконати всі намічені справи. Загалом дослідники відмічають, що сучасні умови буття характеризуються прискоренням і ущільненням соціального часу, під яким розуміють міру змінності суспільних процесів, історичних змін у житті людини. Науково-технічний прогрес спричинив ставлення до часу як однієї з найвищих цінностей людини, а простір її соціального буття надзвичайно розширився. Такий стан речей призводить до не тільки до того, що людина навчається цінувати час з перших років життя, діяти згідно з ним, по новому усвідомлювати своє місце та роль у навколишньому світі, засвоювати нові простори життєдіяльності, стає більш динамічною, комунікативною, характеризується високою адаптивністю та інформованістю, внутрішньою свободою, але й стає сутною, відчуженою від природи, відходить від реального світу у світ віртуальний.

Взаємодія різних просторово-часових аспектів між собою, а також простору й часу буття людини зокрема є тісною і складною водночас. Природний, соціальний аспекти буття й розвитку людини не існують окремо, а перетинаються, є взаємозалежними. Кожний різновид простору та часу визначає по-своєму розвиток людини.

Сприйняття простору і часу – одна з важливих складових онтогенезу, що залежать від соціально-економічних умов життя, від стану культури та самопізнання людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема пізнання людиною простору та часу у різні часи привертала увагу філософів (Ю. Бобильов, А. Енштейн, Г. Лейбніц, Г. Міонковський, І. Ньютон та ін.), психологів (Б. Ананьєв, Л. Венгер, М. Веракса, П. Гальперін, О. Дьяченко, Д. Елькін, О. Леонтьєв, Г. Люблінська, Н. Побірченко, С. Рубінштейн, Б. Цуканов та ін.), педагогів (Ф. Блехер, О. Гармаш, Т. Єрофєєва, Г. Леушина, Н. Локоть, З. Михайлова, Т. Мусейїбова, К. Назаренко, Б. Нікітін, В. Новікова, І. Пашиліте, М. Поддьяков, Т. Ріхтерман, А. Смоленцева, Т. Тарунтаєва, О. Фунтікова, Н. Яришева та ін.), а також представників інших наук – фізиків, астрономів, біологів, археологів, мистецтвознавців.

Філософи традиційно розглядали буття як гранично широке поняття про світ і в той же час вважали буття незалежним від людини; сучасні – розглядають людину як світ особливого буття, а світ – крізь призму людської свідомості [3]. Просторовість – одне з фундаментальних вимірів людського буття, яке структурує світогляд, картину світу і діяльність людини як родової істоти. [2]

Простір і час належать до «основоположних категорій людської свідомості», «Ці універсальні поняття у кожній культурі пов'язані між собою, утворюючи свого роду «модель світу», – ту сітку координат, за допомогою яких люди сприймають дійсність і будують образи світу» [4, с. 84]. Простір і час розглядаються як своєрідні форми пізнання об'єктивної реальності, її невід'ємним атрибутом, що формуються на основі суспільно-історичного досвіду та змінюють свій зміст відповідно до глибини наукового розуміння світу. Простір і час мають об'єктивний характер, вони нерозривно пов'язані один з одним та характеризуються нескінченністю, дають змогу відокремити кожен предмет від іншого, конкре-

тизувати універсальні зв'язки будь-якого предмета або явища з усім світом.

Простір і час є обов'язковими компонентами усього змісту сприймання людини, яке з початку 90-х років ХХ ст. отримало назву поля сприймання. При цьому простір і час є настільки схожими між собою, що якщо простір назвати шириною, то час можна назвати довжиною цього поля. Як і простір, час – особливий спосіб розрізнення предметів. Простір вказує на існування сприймань у певний момент часу в об'ємі чи на площині, час – на поступальний рух сприймань у визначеному пункті простору. Поєднання цих двох категорій, тобто зміна положення у просторі разом зі зміною у часі, є основним способом отримання уявлень про явища й предмети навколишнього. Здатність сприймати речі роздільно, послідовно є надзвичайно важливою рисою свідомого життя.

Сучасна філософська наука стверджує, що на сьогодні глибше усвідомлюються наступні ідеї: простір і час життя конкретної людини залежать від її віку, статі, рівня особистісного розвитку, соціальної страти, до якої вона належить; високою цінністю є життя і «зараз і тут», і в минулому, і в сучасному. Саме тому сучасні уявлення про час і простір мають мало спільного з часом і простором, що сприймалися й переживалися людьми в інші історичні епохи. Специфіка просторово-часових якостей в соціальних процесах полягає в тому, що, на відміну від неживої і біологічної форм матерії, де простір включає лише зв'язки предметів, в соціальній простір входить також і ставлення людини до предметів, до місця свого проживання.

Існують відмінності між часом і простором та їх впливом на людину. Як відмічав Б.Успенський, основна різниця між простором і часом проявляється в їх відношенні до людини як сприймаючого суб'єкта: простір пасивний у відношенні до людини, тоді як людина активна щодо простору; на противагу, час активний у відношенні до людини, тоді як людина пасивна щодо часу [6]. Однак, зауважимо, що сучасна людина намагається не тільки впорядкувати час, встигнути виконати намічені справи, але й «випередити» його, що часто реалізується як в особистісних здобутках, так і в досягненнях, що мають значення й для всього людства.

Наявність численних, різнопланових досліджень з означеної проблеми свідчить про її багатогранність і важливість для розвитку особистості. Водночас сучасні дослідження свідчать про те, що масштаб і швидкість трансформацій життєвого простору нині є настільки значними, що не тільки окремі люди, але й суспільство загалом часто не встигає глибоко осмислювати їх наслідки, розробляти відповідні стратегії мінімізації економічних, політичних, екологічних, психологічних ризиків перетворення сучасного соціокультурного простору [5].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Поняття "простір" і "час" належать до фундаментальних категорій різних наук, що охоплюють різносторонні аспекти системи пізнання, відтворюють універсальні властивості матеріального світу та основні форми буття дійсності; формують як світосприйняття та самоусвідомлення кожної

окремої людини, так і картину світу цілих епох. В процесі свого життя людина активно включається у всі аспекти простору й часу, не лише адаптується до них але і асимілює їх, намагаючись організувати, змінити їх та оволодіти ними. Однак персональний простір і власний час сприймаються людиною як найбільш значущі. Саме вони роблять інші форми людського буття значущими чи індиферентними для розвитку конкретного індивіда. Нині людина живе в інформаційно насиченому суспільстві, що динамічно розвивається. Поряд з позитивними факторами для розвитку особистості, сучасні умови буття призводять до того, що людина стає все віддаленою від природи, все більше занурюється у проблеми соціуму й живе ними. Рушійною силою, що займає важливе місце у розвитку суспільства є молодь, яка своєю енергією, прагненням до змін відіграє визначальну роль у розвитку суспільства. Таким чином, вивчення її світогляду, життєвих орієнтирів, факторів, які впливають на становлення молодої особистості, зокрема, особливостей сприйняття нею простору й часу.

Мета статті. Головною метою статті є висвітлення особливостей сприймання категорій простору та часу сучасною студентською молоддю.

Виклад основного матеріалу. У студентські роки людина активно опановує різні простори життєдіяльності: навчання у закладі вищої освіти, роботу, спілкування за інтересами тощо. Також, як відмічає С. Бабатіна, саме у період юнацтва уявлення про час переходять на найбільш високий рівень і наближаються до абстрактного відображення часу, причому особистий досвід, побудований на власному переживанні і безперервності сприймання часу, виступає головним фактором у становленні даних уявлень і понять [1]. Враховуючи виключне значення простору та часу для життя людини, ми намагалися встановити, як студенти сприймають різні аспекти категорій «простір» та «час» та яким чином повсякденна реальність впливає на студентів і як студенти впливають на неї, як молодь загалом трактує простір і час як цінності свого буття. Для цього проведено опитування студентів денної форми навчання напряму підготовки «Дошкільна освіта» та «Початкова освіта» Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка.

Відповідаючи на питання опитувальника щодо змісту філософського аспекту поняття «простір», студенти зазначали, що це «сучасне життя, наповнене предметами, об'єктами

та комунікаціями» (18%), «весь навколишній світ, що впливає на людину» (37%), «навколишній світ, в якому людина живе та який існує незалежно від людської свідомості» (24%), «це навколишнє, з якого людина отримує інформацію і яке може змінювати» (11%), «простір життєдіяльності людини» (3%), «життєвий простір особистості» (7%).

Педагогічний аспект визначення простору був визначений студентами як: «світовий освітній простір» (23%), «освітнє середовище, яке впливає на розвиток дитини» (32%), «спеціально створене освітнє середовище» (45%).

Зауважимо, що у педагогічній літературі термін «освітній простір» також використовується як синонім поняття «освітнє середовище», так що можна стверджувати, що педагогічний аспект категорії «простір» студенти загалом правильно розуміють. Однак, відзначимо, що з розвитком суспільства зазнає постійного оновлення та трансформації й освітня сфера, тобто в цьому понятті обов'язково присутня й часова компонента. А саме часову складову з поняттям освітній простір студенти не пов'язували.

Майбутні педагоги не відчували труднощів з трактуванням психологічного аспекту поняття «простір» та представили більш різноманітні його різновиди: «особистий простір» (44%), «психологічно комфортне середовище» (19%), «простір можливостей» (9%), «життєвий простір особистості» (20%), «простір вільного часу» (8%). У подальшому, в процесі спілкування зі студентами, було виявлено, що розглядаючи поняття «простір життєдіяльності», трактуючи його, насамперед, як «організацію життя людини», «перетворення навколишнього середовища відповідно до потреб людини», вони не зазначали, що життєдіяльність – це, насамперед, процес існування людини в просторі та часі. Тобто, виокремлюючи це поняття як дуже важливе, багатоскладове, студенти на перше місце ставлять сутність простору, а не часу. Було помічено, що великого значення молодь надає поняттю «персональний простір», у яке студенти включають не тільки зону, в межах якої людина відчуває себе комфортно, затишно та вільно, але й його сутнісну ознаку – «особистісний розвиток». Цікаво, що тільки 4% студентів зазначили, що психологічний простір для них – це можливість спілкування виключно з приємними людьми, 15% трактують його як комфортне середовище існування, 24% студентів вважають це поняття таким, що виражає особистісне ставлення до оточуючого світу, 32% – зоною особистісного розвитку, 25% респондентів розглядають психологічний простір як життєвий простір особистості загалом, так як він, на їхню думку, включає складну систему різнопланових взаємин та відносин, у які людина занурюється щодня, які складають її життя й викликають формування тих чи інших ставлень до них.

На відміну від різних суттєвих ознак категорії «простір», дещо звужено, на нашу думку, студентів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін знайомлять з різними ознаками категорії «час». Так, в основному вони в процесі знайомляться з поняттями «психологічний час», «психологічний час особистості», «переживання часу», «особливості сприймання часу особистістю». Однак саме завдяки засвоєнню сутності цих понять студенти не відчували труднощів з визначенням психологічного аспекту поняття «час», представивши такі його сутнісні ознаки: «розуміння часу життя людини в єдності минулого, сьогодення і майбутнього» (11%), «часова організація життєдіяльності людини» (7%), «персональний час» (16%), «особистісне відчуття часу» (17%), «період здійснення певної діяльності», «час для самоактуалізації та особистісного зростання» (5%), «психологічні особливості переживання часу» (34%). Загалом, студенти чітко усвідомлюють, що час є найважливішим фактором будь-яких видів діяльності. Також студенти денної форми навчання оперують таким різновидом часу, як соціальний час, правильно трактуючи його, як час життя окремої людини, а також форму розвитку, руху людського суспільства.

Більш вузько студенти денної форми навчання представили трактування філософського аспекту поняття «час». Так, 36% респондентів визначили його як «властивість всіх процесів та явищ відбуватися у певній послідовності та їх тривалість», «послідовний розвиток подій та явищ» (64%). Щодо педагогічного аспекту часу, відповіді студентів денної форми навчання, так само, як і студентів заочної форми навчання, були більш однозначними: «вміння цінувати час» (31%), «вміння планувати свою діяльність у часі» (28%), «уміти доцільно використовувати час» (15%), «уміти чітко організувати свою діяльність відповідно часу» (26%).

Відповідаючи на питання анкети: «В чому виявляється Ваша активність стосовно часу?», переважна більшість респондентів (67%) дала відповідь, що це, насамперед, «можливість конструювати свій життєвий шлях незалежно від різних подій, періодів життя», 21% студентів зауважили, що це, насамперед, необхідність спрямовувати, прискорювати події свого життя для того, щоб відповідати вимогам швидко змінного суспільства, бути реалізованим як в особистісному, так і професійному плані. Але, слід зазначити, що 12% респондентів дали відповідь, що активність людини стосовно часу має полягати саме в тому, щоб реалістично пов'язувати прогностичні плани з поточними справами, бо намагаючись багато чого зробити, підлаштовуючись до вимог суспільства, можна взагалі мало чого встигнути й розпорозити сили й увагу на другорядні речі. В цьому контексті для нас представляють інтерес також відповіді студентів на питання:

«Що означає для Вас уміння цінувати час?». Так, 41% респондентів зазначили вміння організовувати власну діяльність для досягнення у житті поставлених цілей, 32% студентів передбачають під умінням цінувати час використовувати кожну хвилину для реалізації своїх устремлінь, тобто працювати на майбутнє. Разом з цим, 27% респондентів зазначили, що орієнтація на майбутнє є дуже важливою для кожної людини, але якщо очікувати тільки на прийдешні події, є небезпека відкладання життя «на потім», а занурення у минуле, де інколи людині було краще, ніж, можливо, зараз, є спробами втечі від себе. Водночас студенти підкреслювали цінність знань про минуле, й про особливості розвитку нашого суспільства, а також про методи виховання й навчання дітей, обґрунтовуючи, що здобутками минулого слід пишатися, надихатися цінностями, створені предками, а помилки предків сучасники мають знати, щоб їх не повторити. Тобто, підсумовуючи відповіді студентів на це питання, можна зробити висновок, що молодь цінує час, намагається жити тут і зараз, вибудовує простір своєї життєдіяльності та оберігає його, але й орієнтована на майбутнє.

Також ми встановили, що молодь загалом цінує час й інших людей, враховуючи їх зайнятість та потреби. Так, 57% респондентів відповіли, що намагаються організувати зустріч у зручний для обох сторін час, а 28% до того ж зазначили, що й прагнуть завершити спільні справи в означений термін, щоб зберегти і власний час, і час інших.

Молодь дуже приваблюють нові комунікаційні технології – Інтернет-комунікація, мобільний зв'язок тощо, які мають великий вплив на усвідомлення людини себе як частини просторово-часового континууму. Традиційні форми комунікації немов би локалізували простір і час та наче «виключали» окремих людей із соціальних процесів. Сучасні комунікаційні технології забезпечують можливість практично миттєвого зв'язку між людьми, які знаходяться далеко один від одного – Skype, відеоконференції, чати і т.п. Різні за статусом, рівнем освіти люди спілкуються, обговорюють останні новини політики, техніки, моди та ін. в соціальних мережах, не відчувуючи відстані, яка їх розділяє. Таким чином, персональний простір сучасної людини ніби розширюється за рахунок того, що в ньому присутні люди, які знаходяться далеко від неї, але в процесі частого спілкування є близькими й вона відносить їх до тісного кола свого оточення. Сучасні засоби масової комунікації все більше наближаються за формою до міжособистісної взаємодії. За їх допомогою людина може не тільки спілкуватися, але й набувати нових знань, розширювати свій кругозір навіть не виходячи з дому.

Звичайно, сучасні масові комунікації впливають на відчуття людиною часу: вона може

зберегти час своєї життєдіяльності навчаючись дистанційно чи виконуючи роботу вдома тощо, може подивитися або прочитати новини в Інтернеті в будь-який зручний час. Тому, відповідаючи на питання щодо значення для них нових комунікаційних технологій, студенти відповідали, що вони, насамперед привабливі можливістю спілкуватися на відстані (28%), отримувати інформацію з різних джерел та її швидку обробку, полегшують пошуки та засвоєння нових знань (43%); забезпечують можливість конструювати нові реальності (3%); допомагають зберегти час (16%); дають змогу моделювати власний соціальний час (10%). Водночас, 34% студентів зазначили, що занурення у сучасний інформаційний простір характеризується небезпекою інформаційного перевантаження, а 41% респондентів вважають, що це сприяє виникненню невміння концентруватися на одному, але значному, важливому джерелі. Також 25% студентів зазначили небезпеку занурення людини у віртуальне життя: замість того, щоб жити і діяти тут і зараз, сприймати виклики реальної дійсності, є ризик існувати «несправжнім» життям.

Таким чином, можна зробити висновок, що сучасні інформаційні комунікаційні технології дозволяють кожній людині відчувати причетність до «творення власної та суспільної історії», дають можливість моделювати нові реальності, створюючи перспективи для трансформації людської свідомості, виступаючи стимулом для подолання фундаментальних меж людських можливостей, сприяючи розвитку науково-технічного прогресу. Формуючи єдиний глобальний інформаційний простір, сучасні засоби масової комунікації та інформації конструюють певним чином перед кожною людиною соціальний світ, сприяють зануренню в нього сучасної людини та надають їй великий простір для пошуку соціальних ідентифікацій. З цього студенти усвідомлюють, що інформаційний простір, який оточує людину, з одного боку дає їй великі можливості для пізнання навколишнього, шанси спробувати себе в різних соціальних ролях, створювати, змінювати різні об'єкти та явища оточуючої дійсності. З іншого – є загроза занурення людини у віртуальну реальність замість того, щоб проживати власне життя, отримувати насолоду від власних здобутків та спілкування з рідними, друзями.

Відповідаючи на питання про спільні та відмінні характеристики категорій «простір» та «час», студенти денної форми навчання також відчували певні труднощі: так, переважна більшість респондентів (74%) зазначала, що спільним в означених категоріях є їх об'єктивність існування (існують незалежно від свідомості людини), відмінним – з простором можна взаємодіяти, його можна змінювати відповідно до потреб людини, до певного

простору можна повернутися, а час не можна побачити, відчутти на дотик, його не можна повернути, 23% опитуваних відзначили, що простір – площина, насичена різноманітними об'єктами, подіями, явищами, які по-різному взаємодіють між собою, а час – плине лише в одному напрямі; 3% респондентів взагалі не визначилися з відповіддю на це питання. Слід відмітити, що студенти не відзначили таку спільну властивість простору і часу, як можливість сполучати різні покоління людей, що дуже важливо саме для сфери освіти – можливість передачі та відтворення загальнолюдських та культурних цінностей.

Відповідаючи на питання щодо значення уявлень про простір та час у житті людини, більшість студентів (51%) на перше місце поставила можливість створювати ефективний, доцільний простір життєдіяльності та змінювати його відповідно до потреб, на другому місці – вміння чітко організовувати власну діяльність (24%), далі були зазначені «вміння орієнтуватися у просторі – знати просторові напрями, це

забезпечує самостійність людини» (13%) і «необхідність чергування різних видів діяльності для збереження здоров'я та працездатності» (8%). Тільки 4% студентів зазначили, що, незважаючи на те, що простір насичений різноманітними об'єктами, подіями, явищами, процес їх існування, розвитку є поетапним і відбувається у часі, тривалість якого є також різною.

Переважає більшість респондентів – 96% зазначила, що від сформованості цих уявлень залежить якість різних сфер життя людини: вміння пізнавати навколишній світ, успішність оволодіння різними видами діяльності; мобільність, конкурентоздатність.

Таким чином, аналіз сприймань студентами категорій простору та часу засвідчує, що молодь усвідомлює важливість цих категорій, їх вплив на власне буття та на буття соціуму загалом. Студенти цінують власний час і час інших, свій життєвий простір, швидко реагують на повсякденні виклики. Вважаємо, що перспективними є дослідження в контексті сприймання молоддю категорій простору й часу як цінностей буття.

Список літератури:

1. Бабатіна С.І. Особливості сприйняття та переживання часу у студентів на етапі адаптації та ідентифікації / С.І. Бабатіна // Наука і освіта. – 2013. – № 7. – С. 120-125.
2. Байрачний В.О. Концептуальні та онтологічні основи соціального простору / В.О. Байрачний // Науковий вісник. Серія «Філософія». – Харків: ХНПУ, 236 2016. – Вип. 46 (частина I). – С. 236-247.
3. Воропаєва В.Г. Онтологічні засади культури як найвищої загальнолюдської цінності буття / В.Г. Воропаєва // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2013. – № 54. – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/visnik_54_251.pdf.
4. Гуревич А. Категории средневековой культуры / А. Гуревич. – М.: Искусство, 1972. – 318 с.
5. Ігнатко В. Ціннісні пріоритети життєвого простору людини індустріальної та постіндустріальної епохи / В. Ігнатко // Гілея: Науковий вісник. – 2016. – Вип. 115. – С. 175-179. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2016_115_46.
6. Успенский Б.А. «Точки зрения» в плане пространственно-временной характеристики / Б.А. Успенский // Поэтика композиции. – СПб.: Азбука, 2000. – (Academia). – С. 101-134. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://philologos.narod.ru/ling/uspenpoetcomp.htm>.

Голота Н.Н.

Педагогический институт,
Киевский университет имени Бориса Гринченко

ОСОБЕННОСТИ ВОСПРИЯТИЯ СОВРЕМЕННЫМИ СТУДЕНТАМИ КАТЕГОРИЙ ПРОСТРАНСТВА И ВРЕМЕНИ

Аннотация

Современное общество характеризуется быстрым течением событий, динамикой социальных и производственных процессов, информационной насыщенностью, которые порождают изменения представления человека о пространстве и времени. Двигательной силой, которая занимает важное место в развитии общества является молодежь, которая своей энергией, стремлением к изменениям играет большую роль в развитии общества. Таким образом, изучение ее мировосприятия, жизненных ориентиров, факторов, которые влияют на становление молодой личности, является необходимой проблемой. Учитывая исключительное значение пространства и времени для жизни человека, в статье произведена попытка установить, как именно студенты воспринимают разные аспекты категорий «пространство» и «время», и каким образом повседневная действительность влияет на студенческую молодежь и как молодежь влияет на нее.

Ключевые слова: пространство, время, пространственные категории, временные категории, студенты.